

Opdrachtgever
Camping De Dommelvallei Schafterdijk 9 5556 VK Borkel en Schaft Contactpersoon de heer F. Van der Ven
CSO adviesbureau
Contactpersonen de heer drs. A. N. de Keijzer de heer ing. H.T. Scheeringa

Postbus 2
3980 CA Bunnik

Tel: 030 – 659 43 21
Fax: 030 – 657 17 92

www.cso.nl

Nader onderzoek Flora- en faunawet plangebied
Camping De Dommelvallei aan de Schafterdijk 9 te
Borkel en Schaft

Plangebied gelegen binnen kilometerhok X160 – Y368

Opdrachtgever	
Camping De Dommelvallei Schafterdijk 9 5556 VK Borkel en Schaft Contactpersoon de heer F. Van der Ven	
CSO adviesbureau	
Contactpersonen de heer drs. A. N. de Keijzer de heer ing. H.T. Scheeringa	
Projectcode en rapportnummer CSO	09L235
Datum	13 oktober 2009
Projectleider	De heer A. N. de Keijzer
Status	Definitief

Inhoudsopgave

	blz.
Inhoudsopgave	1
1 Inleiding	1
2 Situatie en Wetgeving	2
2.1 Gebiedsbeschrijving	2
2.2 Geplande ingrepen	2
2.3 Flora- en faunawet	2
3 Methode	4
3.1 Onderzoeksafbakening	4
3.2 Methode	4
4 Resultaten	5
4.1 Resultaten veldonderzoek	5
5 Conclusies en Advies	6
5.1 Conclusie	6
5.2 Advies	6
6 Literatuur	7
Buizerd Buteo buteo ssp. buteo	6

BIJLAGEN

BIJLAGE 1	Wetgeving
BIJLAGE 2	Zorgplicht
BIJLAGE 3	Resultaten
BIJLAGE 4	Soortspecifieke informatie

KAARTEN

KAART-BIJLAGE 1	Regionale ligging van de plangebied
KAART-BIJLAGE 2	Terreinoverzicht en resultaten
KAART-BIJLAGE 3	Planschets

1 Inleiding

In verband met de voorgenomen uitbreiding en nieuwbouw is in opdracht van Camping De Dommelvallei een quickscan Flora- en faunawet uitgevoerd door CSO (CSO rapport 08J121 van juni 2009) op het plangebied (uitbreiding) Camping De Dommelvallei aan de Schafterdijk 9 te Borkel en Schaft (gemeente Valkenswaard).

In de quick-scan is geconcludeerd dat bepaalde beschermde soorten aanwezig kunnen zijn op het plangebied of anderszins mogelijk schade kunnen ondervinden van de planontwikkeling (omzetten golfterrein naar campinguitbreiding). Het advies in de quickscan is om nader onderzoek uit te voeren naar het gebruik van het plangebied door Das en Steenmarter, Levendbarende hagedis en standvogels (vogels die het jaarrond in de nabijheid van een nestlocatie verblijven).

Het doel van dit nader onderzoek is vast te stellen of de geplande ontwikkelingen strijdig zijn, met de soortbescherming van de Flora- en faunawet (2005). In geval van te verwachten knelpunten tussen de planontwikkeling en de Flora- en faunawet, wordt aangegeven wat de vervolgstappen kunnen zijn en welke mitigerende (verzachtende maatregelen) en compenserende maatregelen van toepassing kunnen zijn.

Het resultaat van het Nader onderzoek bestaat uit de uitspraak of, en zo ja, welke ontheffingsplichtige soorten aanwezig zijn in het plangebied en welke functie het plangebied heeft voor deze soorten. Tevens wordt in ogenschouw genomen of deze ontheffingsplichtige soorten schade zullen ondervinden van de geplande ingrepen. Op basis van dit Nader onderzoek kan een ontheffing worden aangevraagd bij het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV).

Indien geen ontheffingsplichtige plant- of diersoorten aangetroffen worden in het plangebied, of als de aanwezige ontheffingsplichtige soorten geen schade zullen ondervinden van de geplande ingrepen, blijven de algemene beschermende bepalingen van kracht in de zin van de algemene zorgplicht (zie bijlage 2).

CSO is lid van het Netwerk Groene Bureau's.

2 Situatie en Wetgeving

2.1 Gebiedsbeschrijving

Het plangebied is gelegen aan de Schafterdijk 9 te Borkel en Schaft en heeft een oppervlakte van circa 5,2 hectare. Het plangebied is gelegen in kilometerhok X160, – Y368 (bron: Natuurloket). Op het plangebied, gelegen ten noorden van de bestaande camping, bevindt zich momenteel een grasveld met enkele landbouwobjecten. Het grasveld is omheind aan de kant van de Schafterdijk en wordt gebruikt voor diverse soorten recreatieve golf. Langs de noordelijke begrenzing bevindt zich een greppel/watergang, welke tijdens het veldbezoek droog stond. Aan de westzijde en buiten het plangebied zijn langs een deel van Schafterdijk wel watervoerende sloten aanwezig. Langs de Schafterdijk is een laanbeplanting (zoals: inlandse eik, grove den en berk) met onderbegroeiing (zoals: lijsterbes, hazelaar, kornoeltje, vlier, Amerikaanse bospest) aanwezig. Aan de noordzijde op het plangebied bevinden zich tevens enkele grotere bomen (zoals: inlandse eik en berk). Langs de watergang en de Schafterdijk zijn met name algemeen voorkomende plantensoorten (bijvoorbeeld: paardenbloem, brandnetel, smeerwortel, koekoeksbloem, duizendblad en diverse wikkesoorten) waargenomen.

Op circa 800 meter ten westen van het plangebied loopt de rivier De Dommel. Oostelijk van het gebied is de Maastrichterweg (N210) gelegen, terwijl ten noorden zich een bos (met name grove den en berken) bevindt. In dit bos (niet behorend tot het plangebied) bevinden zich diverse voormalige stortplaatsen. Het bos heeft tevens een recreatieve functie. Ten zuiden bevindt zich de huidige Camping De Dommelvallei.

Borkel en Schaft liggen in het Dommeldal, dat naar het noorden toe langs en door De Malpie stroomt, waar bossen, heide en vennen worden aangetroffen en, direct ten noorden van het dorp, ook beemden en moerasbossen. Het plangebied zelf heeft geen status in het kader van de Natuurbeschermingswet (Natura 2000 gebied of beschermd Natuurmonument). Op circa 10 á 15 meter ten noordwesten van het plangebied (overzijde Schafterdijk) ligt het Natura 2000 gebied nummer 136 "Leenderbos, Grote Heide & De Plateaux". De consequenties van deze ligging zullen in een voortoets inzichtelijk gemaakt worden.

Voor de regionale ligging van het plangebied wordt verwezen naar kaartbijlage 1 en 2. De resultaten van het onderzoek zijn weergegeven in kaartbijlage 3. In bijlage 3 zijn de veldgegevens integraal opgenomen met foto's van het plangebied.

2.2 Geplande ingrepen

De voorgenomen planontwikkeling (zie bijlage 4, bron: opdrachtgever) bestaat uit het realiseren van een nieuw campingterrein (bestaande uit: huurchalets, dienstwoning, staanplaatsen voor tenten en caravans, rijbanen en hagen, bomen met struikvegetatie) aansluitend bij het huidige campingterrein. Opgemerkt wordt dat het noordelijke bosgebied niet tot het onderzochte plangebied behoort (bron: opdrachtgever).

De voorgenomen planontwikkeling is zodanig dat vrijwel alle in het plangebied te verwachten planten en dieren zullen worden verstoord, bedreigd en/of uit hun leefgebied worden verjaagd. Een aantal van de aanwezige bomen aan de noordzijde op het plangebied zijn bij eventuele verwijdering kapvergunningplichtig.

2.3 Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet voorziet in de bescherming van planten- en diersoorten. De wet bepaalt dat er geen schade aan beschermde planten en dieren mag worden toegebracht tenzij er uitdrukkelijk toestemming voor verleend is (het "nee, tenzij" beginsel). Daarnaast erkent de wet dat alle dieren van onvervangbare waarde zijn en daarom geldt de zorgplicht. De zorgplicht houdt in dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren en hun leefomgeving. Samengevat kan worden gesteld dat alle vogels,

zoogdieren, amfibieën en reptielen en een aantal, meest zeldzame planten, vlinders, libellen, vissen en ongewervelden beschermd zijn.

De Flora- en faunawet heeft in die zin dan ook de nodige consequenties bij ruimtelijke ontwikkelingen. Voor een nadere toelichting op de Flora- en faunawet wordt verwezen naar bijlage 1.

In de praktijk betekent dit dat bepaalde handelingen ten aanzien van dieren en planten slechts onder strikte voorwaarden mogelijk zijn.

3 Methode

3.1 Onderzoeksafbakening

Het Nader onderzoek betreft een soortgerichte inventarisatie naar Das, Steenmarter, Levendbarende hagedis en in gebruik zijnde verblijfplaatsen van standvogels (dit zijn vogels die het jaarrond in de buurt van hun nestlocatie verblijven).

Er is gericht onderzoek gedaan naar aanwijzingen dat de betreffende beschermde soorten aanwezig zijn in het gebied. Indien deze aanwijzingen aangetroffen worden, is een inschatting gemaakt van de functie en waarde van het gebied voor de betreffende soorten.

Het Nader onderzoek kan gebruikt worden als bijlage bij een eventueel noodzakelijke ontheffingsaanvraag ex. artikel 75 van de Flora en faunawet.

3.2 Methode

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een nader bureauonderzoek verricht waarbij gericht is gezocht naar aanvullende informatie uit lokale bronnen die actuele informatie kunnen leveren over het voorkomen van de betreffende soorten. Ter plaatse zijn omwonende geïnterviewd naar hun bekendheid met, en het voorkomen van de te onderzoeken soorten.

De gebruikte veldonderzoeksmethode is het bij daglicht uitvoeren van sporenonderzoek in combinatie met visuele waarnemingen.

Hierbij is de planlocatie onderzocht op verblijfs- of nestplaatsen van vogels, reptielen en zoogdieren of sporen daarvan. Op zicht, gehoor en naar sporen is gezocht naar de aanwezigheid van standvogels met een vaste rust en verblijfplaats binnen de grenzen van de planlocatie. Deze onderzoeken zijn overdag bij gunstige weersomstandigheden (zonnig, warm en zonder neerslag) uitgevoerd.

Het gehele plangebied is onderzocht en als daar aanleiding toe is, ook buiten de planlocatie.

De veldonderzoeken zijn uitgevoerd door de heren A. N. de Keijzer en H.T. Scheeringa werkzaam bij CSO en bevoegd ecooloog volgens de normen van het ministerie van LNV.

Er zijn twee veldbezoeken uitgevoerd, op de volgende data:

- 13 mei 2009 middag;
- 29 september 2009 ochtend en middag.

4 Resultaten

4.1 Resultaten veldonderzoek

De veldaantekeningen van het veldonderzoek zijn opgenomen in bijlage 3.

Het gehele plangebied en de wegen en paden rondom en het noordelijk gelegen bos zijn doorlopen en geïnspecteerd op nesten en potentiële nestplaatsen.

Het plangebied zelf heeft niet veel mogelijkheden voor beschermde soorten. Het grasveld is goed onderhouden en wordt regelmatig gemaaid en daarbij vrij kort gehouden. De enige mogelijkheden voor soorten om zich te vestigen zijn gelegen langs de randen van het gebied en onder de oude landbouwvoertuigen die ter decoratie op het golfterrein zijn opgesteld.

Langs de randen van het golfveld zijn uitwerpselen aangetroffen van een klein zoogdier (egel, *Erinaceus europaeus*, tabel 1). Daarbij zijn aangevreten maïskolven aangetroffen (konijn, *Oryctolagus cuniculus*, tabel 1). Tevens zijn in de wanden van de droge greppels aan de zuidwest zijde van het plangebied gegraven holen aangetroffen (konijn). Her en der op het terrein zijn tevens muizenholletjes aangetroffen.

De landbouwmachines worden gezien de sporen van uitwerpselen gebruik door vogels als rust en uitkijkplaats. Er zijn geen braakballen aangetroffen rond de in het veld opgestelde voertuigen of elders op het terrein.

Langs de randen en onder de voertuigen zijn sporen van verblijfplaatsen van kleine zoogdieren aangetroffen (veldmuizen e.d.). Buiten het plangebied zijn géén aanwijzingen aangetroffen die duiden op het voorkomen van de das, steenmarter en reptielen (levendbarende hagedis). Er zijn geen braakballen aangetroffen binnen het plangebied en er zijn, op een op hoogte jagende buizerd (*Buteo buteo*) na, geen standvogels op, of boven het plangebied aangetroffen. Mogelijk maakt het plangebied onderdeel uit van het jachtgebied van de buizerd. Het is echter onwaarschijnlijk dat de planontwikkeling van enig negatief effect zal zijn op dit gebruik. Daarnaast is in de directe omgeving alternatief foerageergebied in ruime mate voorhanden. Een nestplaats van de buizerd is niet aanwezig op het plangebied of de directe omgeving daarvan.

Aan de rand van het plangebied langs de Schafterdijk is een nest van een houtduif (*Columba palumbus*) aangetroffen in een grove den, net buiten het plangebied. Tevens is aan de schafterdijk ter hoogte van het noordelijk gelegen bos een Koningsvaren (*Osmunda regalis*, tabel 1) buiten plangebied aangetroffen.

Gezien de verzamelde gegevens is het niet waarschijnlijk dat het plangebied van belang is voor strikter beschermde soorten (dat zijn ontheffingsplichtige soorten, d.w.z. tabel 2 en 3 soorten). Deze bevinding worden ondersteund door enkele interviews van direct aanwonenden.

Er zijn geen aanwijzingen aangetroffen dat het plangebied onderdeel is van een standvogel territorium of bijbehorend foerageergebied. Naast een houtduifnest buiten het plangebied zijn geen nesten aangetroffen.

Indien verstorende werkzaamheden buiten het vogelbroedseizoen worden uitgevoerd zijn geen conflicten met de Flora- en faunawet te verwachten.

Van de aangetroffen beschermde soorten is in bijlage 4 soortspecifieke informatie over beschermingsstatus en ecologie opgenomen.

5 Conclusies en Advies

5.1 Conclusie

Gezien de verzamelde gegevens is het niet waarschijnlijk dat het plangebied van belang is voor strikter beschermde soorten (dat zijn ontheffingsplichtige soorten, d.w.z. tabel 2 en 3 soorten). Deze bevinding worden ondersteund door enkele interviews van direct aanwonenden.

Gezien het intensieve (maai)beheer en het gebruik als golfbaan en de ligging in de directe nabijheid van de camping, worden deze natuurwaarden ook niet verwacht.

De te verwijderen bomen en struiken vergen controle op in gebruik zijnde schuil- en broedplaatsen.

Geadviseerd wordt om verstorende werkzaamheden buiten het vogelbroedseizoen (meestal tussen 15 maart en 15 juli) uit te laten voeren.

5.2 Advies

Naar verwachting zal de werking van de Flora- en faunawet geen belemmering opleveren voor de uitvoering van de plannen.

De te verwijderen bomen en struiken vergen controle op in gebruik zijnde schuil- en broedplaatsen.

Geadviseerd wordt om verstorende werkzaamheden buiten het vogelbroedseizoen (meestal tussen 15 maart en 15 juli) uit te laten voeren.

Geadviseerd wordt de regels van de Algemene zorgplicht (www.minLNV.nl) strikt na te leven.

6 Literatuur

Broekhuizen, S., Hoekstra, N., Laar, V. van, Smeenk, C., Thijssen, J.B.M., 1992, *Atlas van de Nederlandse zoogdieren*, KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Dijkstra, V., 1998, *Belangrijke zoogdiergebieden in Nederland*, Mededeling 37 VZZ, Utrecht.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2004, 501, *Algemene Maatregel van Bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen*, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 2004.

RAVON, 2007, Ravon no. 27, p. 46-64, Waarnemingenoverzicht 2006, RAVON, Nijmegen.

SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002, *Atlas van de Nederlandse broedvogels, 1998 – 2000. Nederlandse Fauna 5*, Nationaal Natuurhistorisch Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey Nederland, Leiden

Spikmans, F, A van Diepenbeek & R. Zollinger 2006. Inhaalslag verspreidingsonderzoek amfibieën en reptielen 2004-2005, Stichting RAVON, Nijmegen, 67 p.

Internetbronnen:

1. <http://www.natuurloket.nl>
2. <http://www.naturalis.nl/>
3. <http://www.soortenregister.nl/>
4. <http://www.minlnv.nl/>
5. <http://www.Provincie.nl/>
6. <http://www.Vogelbescherming.nl/>

<p>Opgesteld door: drs. A.N. de Keijzer</p> 	<p>Akkoord bevonden door: ing. H.T. Scheeringa</p>
---	---

Bijlage 1: Wetgeving

Flora- en faunawet

Ecologische woorden spelen in toenemende mate een rol bij de ruimtelijke planvorming en ruimtelijke ingrepen. Zo is per 1 april 2002 de Flora- en faunawet in werking getreden. De wet sluit aan op Europese natuurregelgeving en is gericht op soortbescherming.

De Flora- en faunawet voorziet in de bescherming van een aantal planten- en diersoorten en gaat uit van het "nee, tenzij"- beginsel. Centraal hierbij staat de zorgplicht. De zorgplicht houdt in dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende planten en dieren en hun leefomgeving. Samengevat kan worden gesteld dat alle vogels, zoogdieren, amfibieën en reptielen beschermd zijn. Wel geldt er een klein aantal uitzonderingen voor zeer algemene soorten als Huismuis, Bruine rat en Zwarte rat. Bovendien is een beperkt aantal, meest zeldzame planten, vlinders, libellen, vissen en ongewervelden beschermd.

In de praktijk betekent dit dat bepaalde handelingen ten aanzien van dieren en planten slechts onder strikte voorwaarden mogelijk zijn. De Flora- en faunawet heeft in de zin dan ook de nodige consequenties bij ruimtelijke ingrepen zoals de voorgestelde planvorming.

Flora

Met betrekking tot beschermde, inheemse planten in relatie tot hun groeiplaats is het verboden deze planten te plukken, verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te onwortelen of op enigerlei wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Fauna

Bepalingen in deze wet ten aanzien van dieren in hun natuurlijke leefomgeving kunnen worden samengevat als:

- Het is verboden dieren behorende tot een beschermde inheemse soort te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
- Het is verboden dieren behorende tot een beschermde inheemse soort opzettelijk te verontrusten.
- Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren behorende tot een beschermde inheemse soort te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.
- Het is verboden eieren van dieren behorende tot een beschermde inheemse soort te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Het planvormingsproces en de Flora- en faunawet

Genoemde bepalingen zijn niet nieuw. Vergelijkbare bepalingen waren ook reeds opgenomen in de Natuurbeschermingswet en de Vogelwet 1936. Wanneer u als initiatiefnemer plannen ontwikkelt voor ruimtelijke ingrepen of voornemens hebt dergelijke werkzaamheden uit te (laten) voeren, is het raadzaam vooraf te toetsen of de geplande werkzaamheden mogelijk nadelige gevolgen hebben voor Aanwezige flora en fauna in het plangebied. In beginsel bent u daarvoor als initiatiefnemer zelf verantwoordelijk. Tijdens het plannen van de werkzaamheden dienen de volgende zaken in kaart gebracht te worden.

- Welke beschermde planten- en diersoorten komen in en nabij het plangebied voor ?
- Leidt het realiseren van het plan of de uitvoering van de geplande werkzaamheden tot handelingen die in strijd zijn met de verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet met betrekking tot planten op hun groeiplaats of dieren in hun natuurlijke leefomgeving?
- Kunnen het plan of de voorgenomen werkzaamheden zodanig worden aangepast dat dergelijke handelingen niet of in mindere mate gepleegd worden?
- Is om de plannen te kunnen uitvoeren of de werkzaamheden te kunnen verrichten een ontheffing (ex. Art. 75 van de Flora- en faunawet) vereist?

De ontheffing

Ten behoeve van de planrealisatie kan het noodzakelijk zijn om ontheffing aan te vragen in verband met de (voorgenomen) overtreding van de in paragraaf 2.1 genoemde verbodsbepalingen. Per 23 februari 2005 is de regelgeving rondom de ontheffingsaanvraag (artikel 75) door middel van een nieuwe AMvB gewijzigd. Hierbij worden drie beschermingsregimes onderscheiden.

Categorie 1. Algemene soorten

Voor de soorten in deze categorie geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet bij onder meer ruimtelijke ontwikkelingen. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld. Uiteraard geldt wel de algemene zorgplicht.

In deze categorie vallen onder meer algemeen voorkomende zoogdiersoorten als mol, konijn, en amfibieën als bruine kikker en gewone pad.

Categorie 2. Overige soorten

Bij ruimtelijke ontwikkelingen geldt een vrijstelling voor de soorten in categorie 2 als wordt gewerkt volgens een door het ministerie van LNV goedgekeurde gedragscode. Een gedragscode moet door een sector / belangenorganisatie of initiatiefnemer worden opgesteld en ter goedkeuring aan het Ministerie van LNV worden voorgelegd. Zolang er geen gedragscode is, dient in meest situaties een ontheffing te worden aangevraagd. Een ontheffingsaanvraag wordt getoetst aan het criterium 'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort'.

In deze categorie vallen alle vogelsoorten en een kleine groep van minder algemene diersoorten als eekhoorn en steenmarter.

Categorie 3. Soorten bijlage IV Habitatrichtlijn & Soorten bijlage 1 AMvB

Voor de soorten in deze categorie dient altijd een ontheffing te worden aangevraagd. Ook met een gedragscode kan geen vrijstelling worden verkregen. Een ontheffingsaanvraag wordt getoetst aan drie criteria:

1. er is sprake van een bij de wet genoemd belang. (dit betreft een limitatieve lijst van ander gespecificeerde belangen)?
2. er is geen alternatief aanwezig voor de gewenste ingreep?
3. er wordt geen afbreuk gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort?

In deze categorie zijn zeldzame en kwetsbare soorten opgenomen. Dit betreft onder meer alle vleermuissoorten, zeldzame amfibieën en reptielen, een grote groep vlinders en libellen en enkele plantensoorten.

Bijlage 2: Zorgplicht

algemene zorgplicht, art. 2 Ff-wet (LNV 2005):

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor *alle* (en dus niet alleen beschermde) in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
2. Die zorg houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen veroorzaakt, verplicht is:
  - dergelijk handelen achterwege te laten waar dit in redelijkheid kan worden gevegd;
  - dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs kunnen worden gevegd om die gevolgen te voorkomen of, indien dat niet mogelijk is, zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Een onderdeel van de Flora- en faunawet is dat de initiatiefnemer invulling moet geven aan de zorgplicht ten aanzien van beschermde planten en dieren. Dit geldt zowel tijdens de uitvoering van de werkzaamheden als ten aanzien van het ontwerp. Geadviseerd wordt om in het ontwerp rekening te houden met de realisatie van nieuw biotoop in de vorm van bijvoorbeeld groenvoorzieningen en waterpartijen. De zorgplicht betekent ook dat gedurende de werkzaamheden rekening gehouden wordt met de beschermde soorten om schade aan deze soorten te voorkomen en de effecten zoveel mogelijk te beperken.

De in de bijlage 1 genoemde wetswijziging (AMvB 501) heeft betrekking op de ontheffingsplicht (artikel 75 van de Flora- en faunawet). Deze wijziging houdt onder meer in, dat voor een aantal algemeen in Nederland voorkomende beschermde soorten een vrijstelling op de ontheffingsaanvraag geldt, mits de zorgplicht in acht wordt genomen. Dit betekent dat, ook voor soorten die onder de vrijstelling vallen, men wel verplicht blijft om bijvoorbeeld het voortplantingsseizoen te ontzien, of vóórdat werkzaamheden starten, dieren te verjagen of weg te vangen (en elders uit te zetten) om te voorkomen dat natuurschade in het kader van art. 9 t/m 11 zal ontstaan. Dus ook voor soorten die onder de vrijstelling vallen dienen mitigerende maatregelen te worden getroffen.

Voor alle beschermde, inheemse (ook de algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt vanuit de Flora- en faunawet een verbod op handelingen die nesten of eieren beschadigen of verstoren. Een ontheffing hierop is niet mogelijk. Ook handelingen die een vaste rust- of verblijfplaats van beschermde vogels verstoren, zijn niet toegestaan. In de praktijk betekent dit dat verstorende werkzaamheden alleen buiten het broedseizoen (dat voor de meeste soorten loopt van maart tot en met juli) uitgevoerd mogen worden.

Voor de verstoring van vaste rust- en verblijfplaatsen, belangrijk leef- of foerageergebied van vogels buiten het broedseizoen kan een ontheffing noodzakelijk zijn. Het betreft hierbij dan over het algemeen horsten, nesten of kolonieplaatsen die jaarrond gebruikt worden. Hieronder kan ook leef- en/of foerageergebied vallen van zeer plaatstrouwe soorten, zoals uilen.

Bijlage 3: Resultaten

Camping De Dommelvallei te Borkel en Schaft

Veldbezoeken:

13 mei 2009 middag;

29 september 2009 ochtend en middag.

13 mei 2009

Bezoek middag rond 14.00 uur algemeen sporenonderzoek, met name naar zoogdieren en standvogels.

Halfbewolkt, temperatuur circa 16 graden. Wind 5,0 m/s uit het oosten. Zon op 5.49 uur, onder 21.24 uur

Het plangebied is gelegen aan de Schafterdijk 9 te Borkel en Schaft en heeft een oppervlakte van circa 5,2 hectare. Het plangebied is gelegen in kilometerhok X160, – Y368 (bron: Natuurloket). Op het plangebied, gelegen ten noorden van de bestaande camping, bevindt zich momenteel een grasveld met als functie "boerengolf" met enkele landbouwmachines die als objecten dienen. Het grasveld is omheind aan de kant van de Schafterdijk en wordt gebruikt voor diverse soorten recreatieve golf. Langs de noordelijke begrenzing bevindt zich een greppel/watergang, welke tijdens het eerste veldbezoek droog stond. Aan de westzijde en buiten het plangebied zijn langs een deel van Schafterdijk wel watervoerende sloten aanwezig. Langs de Schafterdijk is laanbeplanting (zoals: inlandse eik, grove den en berk) met onderbegroei (zoals: lijsterbes, hazelaar, kornoeltje, vlier, Amerikaanse bospest) aanwezig. Aan de noordzijde op het plangebied bevinden zich tevens enkele grotere bomen (zoals: inlandse eik en berk). Langs de watergang en de Schafterdijk zijn met name algemeen voorkomende plantensoorten (bijvoorbeeld: paardenbloem, brandnetel, smeerwortel, koekoeksbloem, duizendblad en diverse wikkesoorten) aangetroffen.

Op circa 800 meter ten westen van het plangebied loopt de rivier De Dommel. Oostelijk van het gebied is de Maastrichterweg (N210) gelegen, terwijl ten noorden zich een bos (met name grove den en berken) bevindt.

In dit bos (niet behorend tot het plangebied) bevinden zich diverse voormalige stortplaatsen, terwijl het ook wordt gebruikt voor recreatie. Ten zuiden bevindt zich de huidige Camping De Dommelvallei.

Borkel en Schaft liggen in het Dommeldal, dat naar het noorden toe langs en door De Malpie stroomt, waar bossen, heide en vennen worden aangetroffen en, direct ten noorden van het dorp, ook beemden en moerasbossen. Het plangebied zelf heeft geen status in het kader van de Natuurbeschermingswet (Natura 2000 gebied of beschermd Natuurmonument). Op circa 10 á 15 meter ten noordwesten van het plangebied (overzijde Schafterdijk) ligt het Natura 2000 gebied nummer 136 "Leenderbos, Grootte Heide & De Plateaux".

Veldbezoek

Het gehele plangebied en de wegen en paden rondom en het noordelijk gelegen bos zijn doorlopen en geïnspecteerd op nesten en potentiële nestplaatsen.

Het plangebied zelf heeft niet veel mogelijkheden voor beschermde soorten. Het grasveld is goed onderhouden en wordt regelmatig gemaaid en daarbij vrij kort gehouden. De enige mogelijkheden voor soorten om zich te vestigen zijn gelegen langs de randen van het gebied en onder de oude landbouwvoertuigen die ter decoratie op het golfterrein zijn opgesteld. De landbouwmachines worden gezien de sporen van uitwerpselen gebruik door vogels als rust en overzichtsplaats. Langs de randen en onder de voertuigen zijn sporen van verblijfplaatsen van kleine zoogdieren aangetroffen (veldmuizen e.d.). Buiten het plangebied zijn géén aanwijzingen aangetroffen die duiden op het voorkomen van de das, steenmarter en reptielen (levendbarende hagedis). Er zijn geen braakballen aangetroffen binnen het plangebied en er zijn, op een op hoogte jagende buizerd na, geen standvogels op of boven het plangebied aangetroffen.

29 september 2009

Bezoek overdag rond 10.30 uur algemeen sporenonderzoek, met name naar zoogdieren en standvogels.

Bewolkt weer, temperatuur circa 16 graden. Wind 2,0 m/s uit het westen. Zon op 7.30 uur, onder 19.20 uur.

Veldbezoek

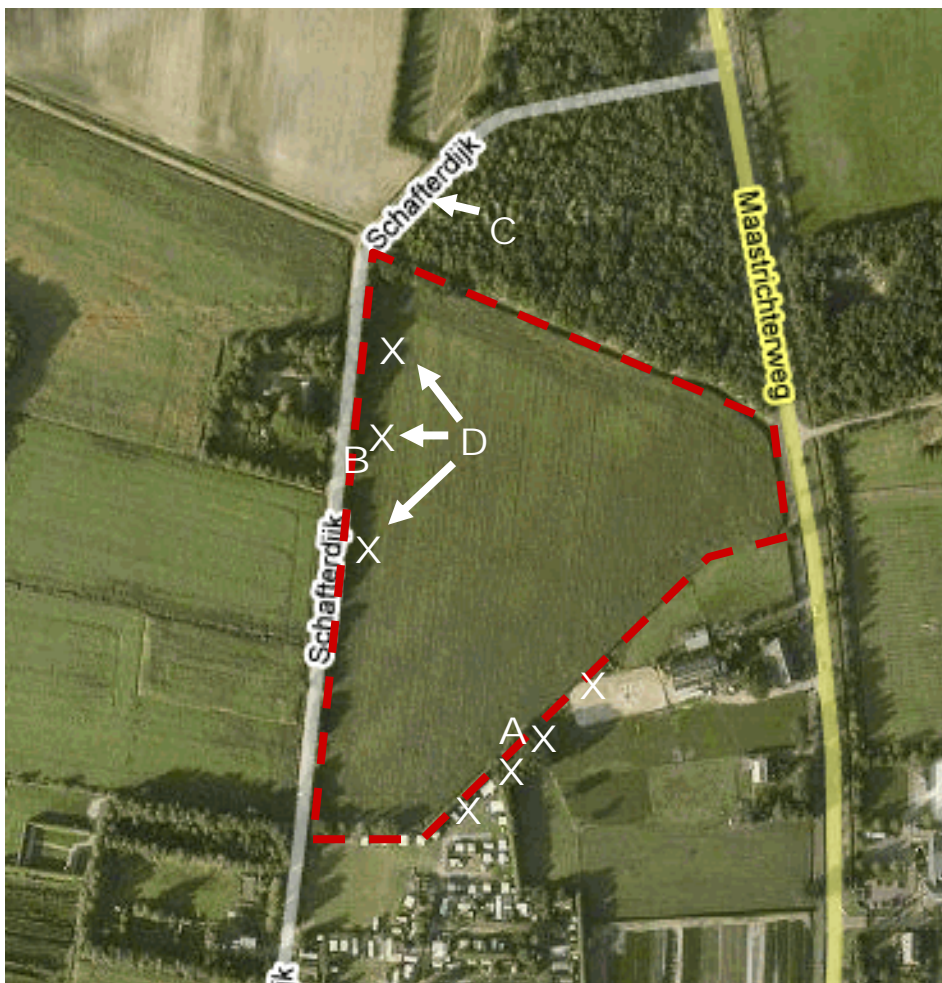
Het gehele plangebied en de wegen en paden rondom en het noordelijk gelegen bos zijn doorlopen en geïnspecteerd op nesten en potentiële nestplaatsen. Tevens is een bezoek gebracht aan het nabijgelegen Natura 2000 gebied in verband met de oriëntatiefase van de Habitattoets.

Langs de randen van het golfveld zijn uitwerpselen aangetroffen van een klein zoogdier (egel). Daarbij zijn aangevreten maïskolven aangetroffen (konijn). Tevens zijn in de wanden van de droge greppels aan de zuidwest zijde van het plangebied gegraven hopen aangetroffen (konijn).

Er zijn geen braakballen aangetroffen rond de in het veld opgestelde voertuigen.

Er zijn géén aanwijzingen aangetroffen die duiden op de aanwezigheid en het gebruik van het plangebied door de das, steenmarter, eekhoorn, standvogels en reptielen (levendbarende hagedis). Deze bevindingen worden ondersteund door enkele interviews van direct aanwonenden.

Aan de rand van het plangebied langs de Schafterdijk is een nest van een houtduif aangetroffen in een grove den, net buiten het plangebied. Tevens is aan de schafterdijk ter hoogte van het noordelijk gelegen bos een Koningsvaren buiten plangebied aangetroffen. Het betreft een tabel 1 soort.

Legenda

— — — grens plangebied

A Konijnen hopen in greppelwand

B Houtduifnest in grove den

C Groeilocatie Koningsvaren

D Uitwerpselen Egel

Conclusie:

Er zijn geen aanwijzingen aangetroffen van een belang van het plangebied en de directe omgeving voor strikter beschermde soorten (dat zijn ontheffingsplichtige soorten, d.w.z. tabel 2 en 3 soorten). Gezien het intensieve (maai)beheer en het gebruik als golfbaan in de directe nabijheid van de camping worden deze natuurwaarden ook niet verwacht.

Interviews met omwonenden bevestigen dat soorten als Das, Steenmarter en levendbarende hagedis niet worden aangetroffen. Er zijn geen aanwijzingen aangetroffen dat het plangebied onderdeel is van een standvogel territorium of belangrijk foerageergebied.

Naast de houtduif zijn geen nesten aangetroffen. Er zijn naast het plangebied verblijfplaatsen van konijnen aangetroffen.

foto 01

foto 02

foto 03

foto 04

foto 05

foto 06

foto 07

Bijlage 4: Soortspecifieke informatie

Buizerd

Buteo buteo ssp. buteo

wetgeving & beleid

EU-regelingen

CITES-verordeningen

Namen volgens publicatie		Publicatie	Subcategorie
Nederlands	Wetenschappelijk	Categorie	
Buizerd	Buteo buteo	soort van CITES-Basisverordening, bijlage A Publicatieblad van de Europese Unie L 215 van 27.8.2003 (selectie Nederlandse soorten: Ministerie van LNV)	

Internationale verdragen en overeenkomsten

Bern-conventie

Namen volgens publicatie		Publicatie	Subcategorie
Nederlands	Wetenschappelijk	Categorie	
	Falconiformes	soort van appendix II Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats, Appendix II (selectie Nederlandse soorten: LNV)	

Bonn-conventie

Namen volgens publicatie		Publicatie	Subcategorie
Nederlands	Wetenschappelijk	Categorie	
	Accipitridae	soort van Appendix II Convention on Migratory Species, Appendix 2 (selectie Nederlandse soorten: LNV) <i>spp.</i>	

Wetgeving

Flora- en faunawet

Namen volgens publicatie		Publicatie	Subcategorie
Nederlands	Wetenschappelijk	Categorie	
Buizerd	Buteo buteo	beschermde soort als bedoeld in artikel 3 en 4 Staatscourant 2001, 220, bijlage 2 <i>incl. B. b. japonicus, B. b. menetriesi en B. b. vulpinus</i> beschermde soort waarvoor op basis van artikel 75.5 een vrijstelling met gedragscode geldt van artikel 8 t/m 12 of een ontheffing nodig is met uitgebreide toets niet gepubliceerd <i>soort van Vogelrichtlijn</i>	artikel 4.1.b

Beleid

Doelsoortenlijst

Namen volgens publicatie		Publicatie	Subcategorie
Nederlands	Wetenschappelijk	Categorie	
Buizerd	Buteo buteo ssp. buteo	soort van Doelsoortenlijst Handboek Natuurdoeltypen, bijlage 3 (Ministerie van LNV, 2001)	iz

Signalering

Netwerk Ecologische Monitoring

Namen volgens publicatie		Publicatie
--------------------------	--	------------

Nederlands Wetenschappelijk**Categorie****Subcategorie**

Buizerd

[gemonitorde soort](#)Landelijke natuurmeetnetten van het NEM in 2004
(CBS, 2005)
*steekproef***Afbeeldingen uit het Nederlands Soortenregister**

Foto:Paul Dirksen

Foto:Laurents ten Voorde

Foto:Tim Faasen

Foto:Chris Herzog

6.1.1.1 Naamgeving

NederlandsBuizerd

WetenschappelijkButeo buteo ssp. buteo

6.1.1.2 Soortgroep Nederlands[Vogels](#)Wetenschappelijk[Aves](#)

6.1.1.3 Voorkomen

Wijze van voorkomen regelmatige voortplanter

Trend (voortplanting) niet afgenomen

Publicatiebron trend Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels volgens Nederlandse en IUCN-criteria (VBN/SOVON, 2004)

Zeldzaamheid (voortplanting) vrij zeldzaam

Publicatiebron zeldzaamheid Basisrapport voor de Rode Lijst Vogels volgens Nederlandse en IUCN-criteria (VBN/SOVON, 2004)

Kaartbijlage 1: Regionale ligging planlocatie

Bijlage 1

Titel: Regionale ligging van het plangebied

Projectcode: 09L235

Projectnaam: plangebied Camping De Dommelvallei

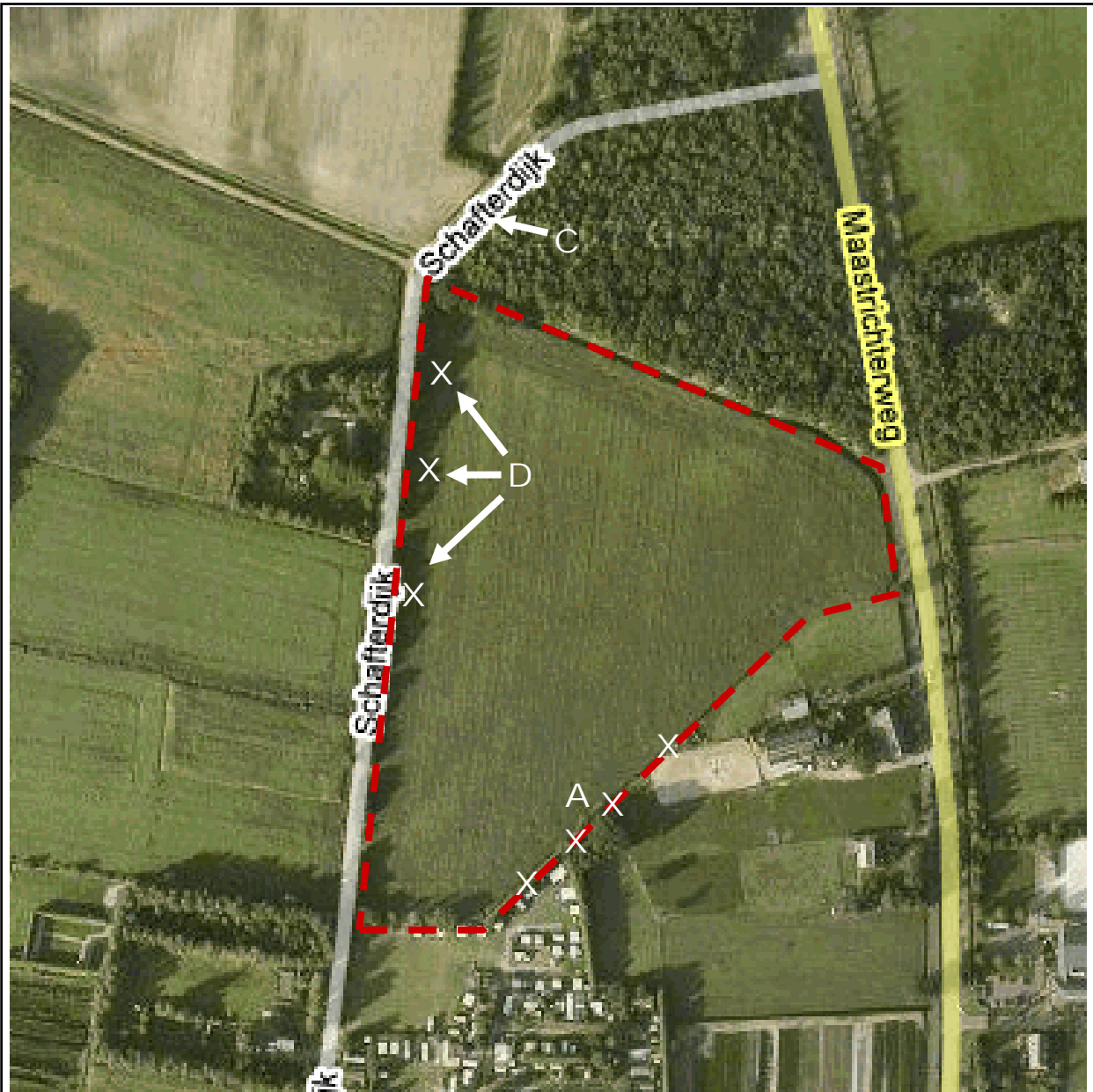
Bron: ANWB Topgrafische Atlas Utrecht (2004)

CSO Adviesbureau

Datum: oktober 2009

Kaartbijlage 2: Terreinoverzicht en resultaten

Legenda

- - - grens plangebied
- A Konijnen holen in greppelwand
- B Houtduifnest in grove den
- C Groeilokatie Koningsvaren
- D Uitwerpselen Egel

Bijlage 2

Titel: Terreinoverzicht en resultaten plangebied

Projectcode: 09L235

Projectnaam: plangebied Camping De Dommelvallei

CSO Adviesbureau

Datum: oktober 2009

Kaartbijlage 3: Planschets

Bijlage 7

Titel: Planschets

Projectcode: 09L235

Projectnaam: plangebied Camping De Dommelvallei

CSO Adviesbureau

Datum: oktober 2009

CSO Adviesbureau voor
Milieu-Onderzoek B.V.
Postbus 2
3980 CA BUNNIK
Regulierering 6
3981 LB BUNNIK

tel.: 030 – 659 43 21
fax: 030 – 657 17 92

Rabobank 39 44 69 100
K.v.K. Utrecht 30152124

www.cso.nl

Camping De Dommelvallei
t.a.v. de heer Eric van de Ven
Schafterdijk 9
5556 VK Valkenswaard

Ons kenmerk	Uw kenmerk	Bijlagen	Datum
12J132.B001	-	3	24 april 2013

Onderwerp

Update ecologisch nader ecologisch onderzoek camping De Dommelvallei

Geachte heer Van de Ven,

Hierbij doen wij u toekomen de update van het ecologisch nader onderzoek, dat is uitgevoerd in het kader van de voorgenomen uitbreiding van camping De Dommelvallei (CSO, kenmerk 09J235, oktober 2009).

De conclusie van dit nader onderzoek destijds was dat er geen beschermde soorten in het geding zijn bij de toekomstige planontwikkeling. Er was derhalve géén aanleiding tot het aanvragen van een ontheffing ex. artikel 75 van de Flora- en faunawet.

De rapportage is namens de gemeente Valkenswaard beoordeeld door Bureau Waardenburg B.V. (beoordelingsformulier 10-641, 19 juli 2010). Hierin is ondermeer gesteld dat de resultaten van het nader onderzoeken dienen te worden geverifieerd middels een aanvullend veldbezoek in maart / april.

Naar aanleiding van enkele ingediende zienswijzen op het ontwerp-bestemmingsplan, welke betrekking hebben op de gevolgen van de planontwikkeling voor flora en fauna, is aan CSO Adviesbureau opdracht verleend het ecologisch onderzoek te actualiseren.

De update bestaat uit een toetsing van de conclusies uit het rapport uit 2009 aan de huidige verspreidingsgegevens, veldsituatie (middels veldbezoek) en wet- en regelgeving. Daarnaast zal de beoordeling van Bureau Waardenburg worden verwerkt in een afzonderlijke reactie (CSO, kenmerk 12J132.B002, 24 april 2013).

Tijdens het aanvullend veldonderzoek wordt aandacht besteedt aan:

- vleermuizen: verblijfplaatsen vaststellen langs bosrand;
- amfibieën: er is geen geschikt habitat (water) aanwezig ten gevolge waarvan het plangebied van belang zou kunnen zijn in de landfase van amfibieën;
- zoogdieren (das en steenmarter): voorjaar (maart);
- vogels (steenuil): voorjaar (maart).

Het uitvoeren van één aanvullend veldbezoek conform de beoordeling van Bureau Waardenburg B.V. in plaats van een jaarrond onderzoek zoals voorgesteld door CSO Adviesbureau, is goedgekeurd door zowel de opdrachtgever als de gemeente Valkenswaard (de heer Bram Tax, 20 december 2012).

Deze update kan als losse bijlage bij het oorspronkelijke rapport gevoegd worden.

1.1 Gebiedsbeschrijving

Het onderzoeksgebied is niet veranderd ten opzichte van 2009 en de beschrijving is overgenomen uit het oorspronkelijke rapport.

Het plangebied is gelegen aan de Schafterdijk 9 te Borkel en Schaft en heeft een oppervlakte van circa 5,2 hectare. Het plangebied is gelegen in kilometerhok X160 – Y368 (bron: Natuurloket). Op het plangebied, gelegen ten noorden van de bestaande camping, bevindt zich momenteel een grasveld met enkele landbouwwerktuigen.

Het grasveld is omheind aan de kant van de Schafterdijk en Maastrichterweg en wordt gebruikt voor diverse soorten recreatieve golf. Langs de noordelijke begrenzing bevindt zich een diepe watergang, welke periodiek watervoerend is. Aan de westzijde (buiten het plangebied) zijn langs de Schafterdijk wel watervoerende sloten aanwezig. Langs de Schafterdijk is een laanbeplanting (zoals: inlandse eik, grove den en berk) met onderbegroeiing (zoals: lijsterbes, hazelaar, kornoelje, vlier, Amerikaanse bospest) aanwezig. Aan de noordzijde op het plangebied bevinden zich tevens enkele grotere bomen (zoals: inlandse eik). Langs de watergang en de Schafterdijk zijn algemeen voorkomende plantensoorten aangetroffen.

Op circa 800 meter ten westen van het plangebied loopt de rivier De Dommel. Oostelijk van het gebied is de Maastrichterweg (N210) gelegen, terwijl ten noorden zich een bos (met name grove den en berken) bevindt. In dit bos (niet behorend tot het plangebied) bevinden zich diverse voormalige stortplaatsen. Het bos heeft tevens een recreatieve functie. Ten zuiden bevindt zich de huidige Camping De Dommelvallei.

Borkel en Schaft liggen in het [Dommeldal](#), dat naar het noorden toe langs en door natuurgebied De [Malpie](#) stroomt waar bossen, heide en vennen worden aangetroffen en, direct ten noorden van het dorp, ook beemden en moerasbossen. Het plangebied zelf heeft geen status in het kader van de Natuurbeschermingswet (Natura 2000 gebied of beschermd Natuurmonument). Op circa 10 á 15 meter ten noordwesten van het plangebied (overzijde Schafterdijk) ligt het Natura 2000 gebied nummer 136 "Leenderbos, Groote Heide & De Plateaux". De consequenties van deze ligging zijn in een voortoets inzichtelijk gemaakt (CSO-rapport 09L235-VT01). Deze update heeft zich derhalve verder beperkt tot de Flora- en faunawet.

— plangebied
Figuur 1: overzicht plangebied

1.2 Geplande ingrepen

De voorgenomen planontwikkeling bestaat uit het realiseren van een nieuw campingterrein (bestaande uit: huurchalets, dienstwoning, staanplaatsen voor tenten en caravans, rijbanen en hagen, bomen met struikvegetatie, zie figuur 2) aansluitend bij het huidige campingterrein. Opgemerkt wordt dat het noordelijke bosgebied niet tot het onderzochte plangebied behoort (bron: opdrachtgever).

De watergang langs de noordelijke grens van het plangebied, de enkele grotere inlandse eiken langs deze watergang, de laanbeplanting met onderbegroeiing langs de Schaferdijk alsmede de watergang langs de Schaferdijk zullen blijven gehandhaafd.

Figuur 2: planschets

1.3 Methode

Ten behoeve van de update van het nader onderzoek, is een geactualiseerd literatuuronderzoek uitgevoerd en is een veldbezoek uitgevoerd. Hierbij is informatie gebruikt uit verspreidingsatlassen, overige literatuur, websites o.a. van provincie en indien beschikbaar van andere onderzoeken. Ook de database van het Natuurloket (Nationale Databank Flora en Fauna) is geraadpleegd. Het betreffende kilometerhok (160-368) is echter dermate slecht onderzocht voor cruciale soortgroepen (zoals zoogdieren) dat de gegevens van het Natuurloket geen meerwaarde hebben. De geraadpleegde literatuur is opgesomd in bijlage 1, de rapportage van het Natuurloket (NDFF) is opgenomen als bijlage 2 bij deze briefrapportage.

Daarnaast is op donderdag 14 maart in de namiddag en avond een veldbezoek gebracht, waarbij de veldsituatie is vergeleken met de situatie ten tijde van het nader onderzoek. Tevens is de territoriale roep van de steenuil ten gehore gebracht. Indien een territorium aanwezig is van de uil, zal hij op deze roep reageren. Foto's van het veldbezoek zijn opgenomen als bijlage 3 bij deze briefrapportage.

1.4 Resultaten flora

Geconstateerd is dat de veldsituatie onveranderd is ten opzichte van de situatie ten tijde van het nader onderzoek. Er is geen aanleiding te veronderstellen dat zich in de tussentijd beschermde soorten op het plangebied hebben gevestigd. Het plangebied betreft nog steeds een golfveld met hier en daar een object. Het beheer is intensief (kort gemaaid gras). Tijdens het veldbezoek waren vaatplanten nog niet aanwezig (te vroeg in het jaar).

1.5 Resultaten fauna

Het gehele plangebied is doorlopen en geïnspecteerd op sporen, nesten en potentiële nestplaatsen. Er zijn tijdens het bezoek geen sporen of uitwerpselen, braakballen, haren aan hekwerk e.d. aangetroffen. Wel zijn her en der op het terrein muizenholletjes aangetroffen (veldmuis).

Vogels:

De landbouwwerktuigen vormen voor vogels een rust- en uitkijkplaats. Er zijn geen braakballen aangetroffen rond de in het veld opgestelde voertuigen of elders op het terrein. Langs de randen van het plangebied is kunstmatig de territoriale roep van de steenuil ten gehore gebracht. De enige reactie op deze roep bestond uit het kraaien van hanen op naburige percelen. Er werden geen uilen gehoord. Er is derhalve geen aanleiding te veronderstellen dat het plangebied onderdeel is van het territorium van een steenuil. Er zijn geen andere vogels waargenomen met een jaarrond beschermde nestlocatie. Er zijn ook geen nesten aangetroffen.

Derhalve zal de planontwikkeling geen negatief effect hebben op vogels met een jaarrond beschermde nestlocatie. Eventueel te verwijderen bomen vergen controle op in gebruik zijnde broedplaatsen. Geadviseerd wordt versturende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te laten voeren indien in gebruik zijnde broedlocaties aanwezig zijn binnen het plangebied.

Zoogdieren:

Er zijn géén aanwijzingen aangetroffen die duiden op het voorkomen van de das en steenmarter. Het terrein is geheel omrasterd en alleen toegankelijk via de greppeltjes die onder het hek doorlopen. Op deze plaatsen zijn géén haren aan de onderzijde van het hek aangetroffen. De grasmat wordt alleen beschadigd door molshopen. Er zijn geen snuit- of mestputjes aangetroffen. Indien het plangebied behoort tot een regulier foerageergebied van de das, dan is te verwachten dat deze putjes in het grasveld aangetroffen worden. Ook voor overige strikter beschermde zoogdieren geldt dat het plangebied geen geschikt leefgebied is en dat derhalve van het verdwijnen van het weiland géén negatief effect op lokale populaties valt te verwachten.

Vleermuizen:

Het is waarschijnlijk dat het plangebied door vleermuizen gebruikt wordt als foerageergebied. Er zijn geen aanwijzingen dat de aanwezige bomen op en rond het plangebied een functie hebben als verblijfslocatie. Gezien het handhaven van de bomen op het plangebied en de creatie van potentiële verblijfslocaties (in te bouwen opstallen) en de creatie van lijnvormige elementen op de planlocatie zal de geplande ontwikkeling naar verwachting geen negatief effect hebben op vliegroutes of verblijfplaatsen van lokale vleermuispopulaties, maar eerder een positief effect. Ook na de ontwikkeling zal het onderzoeksgebied een functie als foerageergebied kunnen vervullen. Geadviseerd wordt zorg te dragen dat aan te brengen verlichting geen verstrooiing geeft naar boven, zodat lichtschuwe dieren als vleermuizen niet verstoord worden.

1.6 Conclusies

Voor de update zijn actuele gegevens gebruikt van natuurwaarden in de directe omgeving (Brugven, Leenderheide en Malpieven) naast de gebruikelijke verspreidingsatlassen en websites. Er zijn daarbij geen nieuwe beschermde soorten aangetroffen in de directe omgeving van de onderzoekslocatie.

Ook het veldonderzoek heeft geen nieuw gebruik van de planlocatie aangetoond van strikter beschermde soorten (tabel 2 en 3). Er is derhalve géén aanleiding de conclusies van het oorspronkelijke rapport aan te passen.

De conclusies waren dat er géén aanleiding is een ontheffing voor de Flora- en faunawet aan te vragen aangezien géén strikter beschermde soorten in het geding kunnen zijn door de plannen.

Met vriendelijke groet,
CSO Adviesbureau

drs. A.N. de Keijzer
Senior adviseur ecologie

Bijlagen:

- 1 Geraadpleegde literatuur
- 2 Rapportage natuurloket
- 3 Fotobijlage veldbezoek

Bijlage 1: Geraadpleegde literatuur

Bos, F., M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff, De Vlinderstichting, De Dagvlinders van Nederland, 2006, Odonata, KNNV, Utrecht.

Broekhuizen, S., Hoekstra, N., Laar, V. van, Smeenk, C., Thijssen, J.B.M., 1992, Atlas van de Nederlandse zoogdieren, KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Delft, J.J.C.W. van & W. Schuitema, 2005. Werkatlas amfibieën en reptielen in Noord-Brabant. RAVON Noord-Brabant, Tilburg / Stichting RAVON, Nijmegen.

Klaas-Douwe B., V.J. Kalkman, R. Ketelaar, e.a., 2002, De Nederlandse Libellen, Odonata, KNNV, Utrecht.

Limpens, H., Mostert, K., Bongers, W. (red.), 1997 en 2009, Atlas van de Nederlandse vleermuizen, KNNV, Utrecht.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2004, 501, Algemene Maatregel van Bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 2004.

RAVON, 2010, Ravon , Waarnemingenoverzicht 2010, RAVON, Nijmegen.

SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002, Atlas van de Nederlandse broedvogels, 1998 – 2000. Nederlandse Fauna 5, Nationaal Natuurhistorisch Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey Nederland, Leiden.

Spikmans, F, A van Diepenbeek & R. Zollinger 2006. Inhaalslag verspreidingsonderzoek amfibieën en reptielen 2004-2005, Stichting RAVON, Nijmegen, 67 p.

Internetbronnen:

www.soortenregister.nl

www.minLE&I.nl

www.waarnemingen.nl

telmee.nl

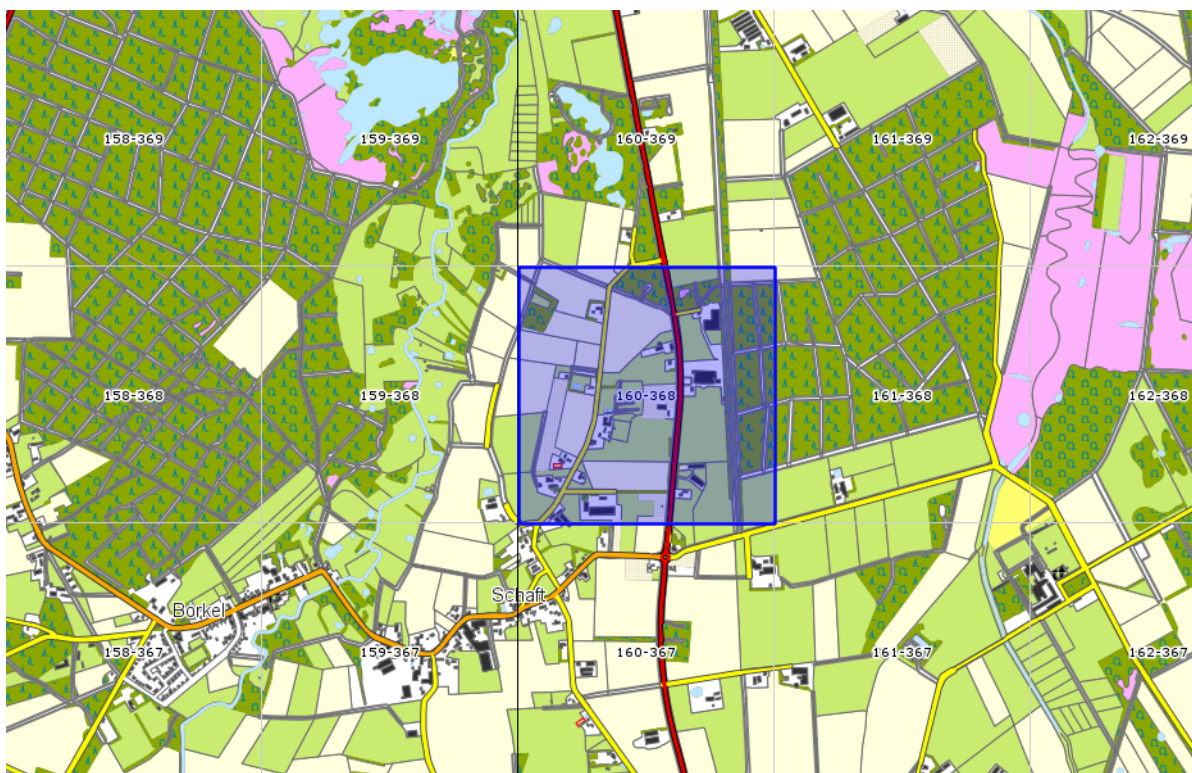
www.natuurkalender.nl

www.provincieBrabant.nl

Bijlage 2: Rapportage Natuurloket

disclaimer De Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) is de meest omvangrijke landelijke informatiebron van verspreidingsgegevens en bevat betrouwbare waarnemingen van planten en dieren in een bepaald gebied. Het systeem is in opbouw, nieuwe gegevens worden met regelmaat toegevoegd. Alle gegevens in de NDFF zijn door de Gegevensautoriteit Natuur gevalideerd. Nader (veld-)onderzoek kan noodzakelijk zijn om aanwezigheid van een soort te bevestigen of uit te sluiten.

naam project De Dommelvallei
doel project Onderzoek
datum di, 26/03/2013 - 14:00
ordernummer OHNL-2013-2735
geselecteerde kilometerhokken
160-368

Op de volgende pagina's vindt u eerst de beknopte eenmalige levering en vervolgens de toelichting erop.

Mocht u vragen hebben dan kunt u contact opnemen met de Helpdesk van Het Natuurloket:

e-mail: info@natuurloket.nl

telefoon: 0800 2356333

160-368	vaatplanten	mossen	korstmossen	paddenstoelen	zoogdieren	vogels	amfibieën	reptielen	vissen	dagvlinders	macronachtvlinders	micronachtvlinders	libellen	sprinkhanen en krekels	overige ongewervelden	zeeorganismen
Rode-Lijstsoorten	4	1			2	20		1					1			
Ffwet soorten tabel 1	1				5		3									
Ffwet soorten tabel 2+3	1				4			1								
Ffwet vogels						84										
Hrl soorten bijlage II					1											
Hrl soorten bijlage IV					1											
aantal soorten	129	29			9	84	3	1		10	4		8		5	
volledigheid onderzoek	onbepaald	redelijk	niet	niet	slecht	slecht/niet	matig	slecht	niet	redelijk	slecht	niet	matig	niet	onbepaald	niet
onderzoekperiode	1990-2010	2000-2010	2000-2010	2000-2010	2000-2010	2000-2010	2000-2010	2000-2010	2000-2010	2000-2010	2000-2010	2000-2010	2000-2010	2000-2010	2000-2010	2000-2010

Toelichting op de tabel

Soortgroepen

In de gehanteerde indeling is Overige ongewervelden een diverse groep met daarin alle wespen, bijen, mieren, netvleugelige, steenvliegen, kevers, vliegen, muggen, haften, wantsen, cicaden, luizen, schorpioenvliegen en overige insecten, spinnen, mijten, hooiwagens, duizendpoten, miljoenpoten, pissebedden, kakkerlakken, oorwormen, weinigpotigen, vlokreeften, lagere kreeftachtigen, weekdieren, slakken, ringwormen, snoerwormen en wormachtigen zoals bloedzuigers.

Onder de soortgroep Zeeorganismen vallen: hydroidpoliepen, mosdiertjes, mysisgarnalen, ribkwallen, stekelhuidigen, zakpijpen, zeepissebedden, zeepokken, eendenmossels, krabbezakjes, zeespinnen en grote kreeftachtigen (kreeften, krabben en garnalen). Dit betekent dat waarnemingen van de Europese kreeft (*Astacus astacus*) en andere in zoetwater levende rivierkreeften onder Zeeorganismen te vinden zijn. Zeezoogdieren zijn te vinden onder Zoogdieren.

Rode-Lijstsoorten

In de tabel staat voor elk kilometerhok per soortgroep vermeld hoeveel soorten op de Rode Lijst staan. Rode Lijsten worden formeel vastgesteld door het ministerie van LNV. De gehanteerde Rode Lijsten zijn (inclusief link naar website van ministerie van LNV met verwijzing naar pdf van het besluit):

vaatplanten:	Besluit Rode Lijsten 5 november 2004
mossen:	Besluit Rode Lijsten 5 november 2004
korstmossen:	Besluit Rode Lijsten 5 november 2004 ¹
paddenstoelen:	Besluit Rode Lijsten 5 november 2004 ²
zoogdieren:	Besluit Rode Lijsten 4 september 2009
vogels:	Besluit Rode Lijsten 5 november 2004
amfibieën:	Besluit Rode Lijsten 4 september 2009
reptielen:	Besluit Rode Lijsten 4 september 2009
vissen:	Besluit Rode Lijsten 5 november 2004
dagvlinders:	Besluit Rode Lijsten 4 september 2009
macronachtvlinders:	geen Rode Lijst
micronachtvlinders:	geen Rode Lijst
libellen:	Besluit Rode Lijsten 5 november 2004
sprinkhanen en krekels:	Besluit Rode Lijsten 5 november 2004
overige ongewervelden:	Besluit Rode Lijsten 5 november 2004 ³
zeeorganismen:	geen Rode Lijst

Ffwet soorten tabel 1

Alle soorten van tabel 1 van de Flora- en faunawet, te vinden in de pdf op de website van het ministerie van LNV ([beschermde soorten van de Flora- en faunawet](#)).

---

¹ Na vaststelling van de Rode Lijst is gebleken dat *Haematomma ochroleucum* onterecht op de Rode Lijst stond; deze is er vervolgens van afgehaald ([verantwoording Database Soorten in wetgeving en beleid](#)).

² De Rode Lijst voor paddenstoelen uit 2009 is nog niet geïmplementeerd in de NDFF; hier vindt u het Besluit: [Besluit Rode Lijsten 4 september 2009](#).

³ het gaat hier om besluiten voor de soortgroepen bijen, kokerjuffers, steenvliegen, haften, platwormen en land- en zoetwaterweekdieren.

Ffwet soorten tabel 2+3

Soorten van tabel 2 en 3 van de Flora- en faunawet, te vinden in de pdf op de website van het ministerie van LNV ([beschermde soorten van de Flora- en faunawet](#)).

Ffwet vogels

Alle vogelsoorten, behalve exoten, zijn beschermd krachtens de Flora- en faunawet.

Hrl soorten bijlage II

In de Europese Habitatrichtlijn staan in Bijlage II de soorten waarvoor beschermde gebieden moeten worden aangewezen. Op de site van het ministerie van LNV kunt u een overzicht vinden van de soorten ([beschermde soorten Habitatrichtlijn Bijlage II](#)). Welke gebieden dit zijn is per soort op te zoeken via [Natura 2000-gebieden](#).

Hrl soorten bijlage IV

In de Europese Habitatrichtlijn staan op Bijlage IV de soorten aangewezen die strikt beschermd zijn; de meeste soorten staan in tabel 3 van de Flora- en faunawet. Op de website van het ministerie van LNV kunt u een overzicht vinden: [beschermde soorten Habitatrichtlijn Bijlage IV](#).

Aantal soorten

Het totaal aantal soorten per soortgroep per kilometerhok in de periode zoals aangegeven. Meegenomen zijn alle waarnemingen:

- die geheel of gedeeltelijk binnen de selectie liggen;
- die zijn gevalideerd en daarbij de classificatie 'betrouwbaar' hebben meegekregen;
- waarvan de bronhouder heeft aangegeven dat ze uitgeleverd mogen worden.

Indien er een asterisk (*) in het veld staat betekent dit dat een deel van de waarnemingen pas na expliciete toestemming van de bronhouder mag worden uitgeleverd. Het kan dus zijn dat in de Eenmalige levering niet alle waarnemingen worden geleverd die optellen tot de Beknopte eenmalige levering. Ook kan het zijn dat deze gegevens later worden geleverd.

Volledigheid onderzoek

Voor elke soortgroep is aangegeven hoe volledig een specifiek kilometerhok is onderzocht. Er wordt hierbij gewerkt met een normering in maximaal 5 klassen: Niet, Slecht, Matig, Redelijk en Goed onderzocht. In onderstaande toelichting is per soortgroep aangegeven welke regels hierbij gehanteerd zijn en over welke periode.

Vaatplanten (1990 – 2010)

Om de volledigheid van onderzoek vast te stellen wordt het soortenaantal per kilometerhok vergeleken met het gemiddeld soortenaantal van een kilometerhok in dezelfde regio. Dit aantal is afhankelijk van onder andere bodemtype, waterhuishouding, schaal van het landschap en bodemgebruik. Daarom is de indeling van Nederland in 38 ecodistricten gebruikt als regio-indeling. Het gemiddeld aantal soorten per kilometerhok is bepaald aan de hand van inventarisaties uit het verleden. De aanname hierbij is dat de in het verleden vastgestelde floristische waarden een goede basis vormen voor een benadering van de actuele waarden. Het gemiddeld aantal aangetroffen soorten per kilometerhok loopt van 127 (grote, recente polders) tot 306 (kalkrijke duinen).

klasse	definitie
goed	aantal soorten is groter dan het gemiddelde van het ecodistrict minus de standaarddeviatie
redelijk	n.v.t.
matig	overige gevallen
slecht	aantal soorten per kilometerhok is kleiner dan 26 of, als het aantal soorten kleiner is dan het gemiddelde van het ecodistrict, minus tweemaal de standaarddeviatie.
niet	geen waarnemingen

Mossen (2000 – 2010)

Gegevens van mossen zijn veelal afkomstig van natuurgebieden en stedelijk gebied. De meeste bedreigde mossoorten komen vooral voor op vochtige plaatsen en in bossen.

klasse	definitie
goed	meer dan 30 soorten
redelijk	11-30 soorten
matig	1-10 soorten
slecht	n.v.t.
niet	geen waarnemingen

Korstmossen (2000 – 2010)

Gegevens van korstmossen zijn voornamelijk afkomstig van bos, heide en stuifzand, laanbomen en muren van oude gebouwen. Korstmossen kunnen in alle seizoenen worden gevonden.

klasse	definitie
goed	meer dan 20 soorten
redelijk	11-20 soorten
matig	1-10 soorten
slecht	n.v.t.
niet	geen waarnemingen

Paddenstoelen (2000 – 2010)

Om de volledigheid van een inventarisatie te definiëren zouden voor elk kilometerhok naast de aantallen waarnemingen en soorten ook specifieke biotoopkenmerken moeten worden meegewogen. Voor paddenstoelen is een dergelijke weging nog niet op landelijke schaal mogelijk. Vooral nog wordt uitgegaan van het globale (niet statistisch onderbouwde) ervaringsfeit dat een "serieus" onderzoek in een hok in een goede tijd minstens een bepaald aantal verschillende soorten moet opleveren, met een eveneens globale correctie voor het feit dat dit aantal in een "goed" hok met minder waarnemingen wordt bereikt dan in een "slecht" hok.

klasse	definitie
goed	250 of meer soorten; of 1000 of meer waarnemingen
redelijk	overige gevallen
matig	n.v.t.
slecht	minder dan 50 soorten; of minder dan 100 waarnemingen
niet	geen waarnemingen

Zoogdieren (2000 – 2010)

Voor zoogdieren is de onderzoekskwaliteit voor een kilometerhok bepaald op grond van twee aspecten die voor de totaalscore worden opgeteld.

1. het aantal waargenomen soorten sinds het jaar 2000

aantal soorten	aantal punten
1	0
2-4	5
5-9	10
10-99	15

2. uitvoering van een of meerdere projecten van het Netwerk Ecologische Monitoring of het VerspreidingsONderzoek LandZoogdieren (VONZ), waarin de aanwezigheid van een bepaalde set soorten (bijvoorbeeld muizen en spitsmuizen of vleermuizen) systematisch bepaald wordt.

NEM- of VONZ-project	aantal punten
braakbalmonitoring	15
vleermuiswintertellingen	30
muizen vangen met inloopvallen	30
vleermuiszoldertellingen	30
hazelmuistellingen	10

klasse	definitie
goed	100 – 1000 punten
redelijk	65 – 99 punten
matig	25 – 64 punten
slecht	0 – 24 punten
niet	geen waarnemingen

Vogels (2000 – 2010)

In de regel wordt er bij vogels onderscheid gemaakt tussen broedvogels (reproduceren) en water- en wintervogels (foerageren en pleisteren). Voor beide wordt in de tabel de onderzoeksvolledigheid gegeven, eerst broedvogels, dan water- en wintervogels.

Voor het bepalen van de volledigheid van onderzoek wordt niet alleen gekeken naar het aantal vastgestelde soorten maar ook naar de onderzoeksintensiteit (is een gebied c.q. kilometerhok voldoende bekeken om iets te zeggen over het voorkomen van de vogelbevolking). Losse waarnemingen worden in deze berekening niet meegenomen.

Broedvogels

In de jaren 1998-2000 is er in het kader van het *Atlasproject* van de Nederlandse Broedvogels in geheel Nederland gewerkt aan het vergaren van broedvogeldata op het niveau van kilometerhokken. In besloten tot halfopen landschappen wordt 70-80% van de werkelijk in een kilometerhok aanwezige soorten vastgesteld. In open landschappen wordt uitgegaan van minimaal 80-100%. Een kilometerhok waar atlaswerk heeft plaatsgevonden wordt als redelijk onderzocht gekwalificeerd.

Het *Landelijk Soortenonderzoek Broedvogels (LSB)* is in zijn huidige opzet in 1996 van start gegaan. Het richt zich op het jaarlijks verzamelen van de aantallen broedgevallen van in kolonies broedende soorten en de aantallen broedgevallen van zeldzame soorten. Van een selectie van zeldzame broedvogelsoorten wordt hierbij ook de verspreiding jaarlijks in kaart gebracht. Van de kolonievogelsoorten mag uitgegaan worden van een vrijwel landdekkende inventarisatie.

Een kilometerhok is matig onderzocht als er na 1993 drie of meer keren een kolonie- en/of zeldzame soort is gemeld.

Het *Broedvogel Monitoring Project (BMP)* is in 1984 van start gegaan en heeft tot doel de aantalveranderingen van min of meer algemene vogelsoorten te volgen. In vaste proefvlakken van 15 tot 500 hectare groot verspreid over Nederland wordt jaarlijks een vaste selectie aan soorten onderzocht. De selectie van soorten kan bestaan uit alle soorten of uit een set van bijzondere soorten, bijvoorbeeld alleen weidevogels (BMP-W). Een kilometerhok is goed onderzocht als er na 1995 twee keer een proefvlak is onderzocht. Als er een BMP-W proefvlak is onderzocht is het kilometerhok redelijk onderzocht.

klasse	definitie
goed	na 1995 twee keer een proefvlak BMP
redelijk	proefvlak BMP-W; of atlasproject 1998-2000
matig	drie of meer keer een kolonie- of zeldzame soort (LSB) gemeld
slecht	n.v.t.
niet	geen waarnemingen

Water- en wintervogels

Vanaf seizoen 1992/93 is de coördinatie van de *watervogeltellingen* ondergebracht bij SOVON. Het gaat daarbij om de maandelijkse ganzen- en zwanentellingen, maandelijkse tellingen van de Zoete Rijkswateren, de midwintertelling in januari en tellingen in de Waddenzee. Bij een evaluatie van deze verscheidenheid aan watervogelprojecten, bleek de genoemde opzet niet geheel te voldoen. Door de projectmatige aanpak bleef de informatie over het voorkomen van watervogels versnipperd. Met ingang van het winterhalfjaar 2000/01 is het netwerk aan telgebieden uitgebreid, wordt het merendeel van de belangrijke watervogelgebieden in het winterhalfjaar maandelijks geteld en worden alle projectresultaten in een gezamenlijk rapport opgenomen.

Een kilometerhok is goed onderzocht als er >25 maanden geteld is in de laatste 5 jaar. Als er >10 en <25 maanden is geteld in de laatste 5 jaar is het hok redelijk onderzocht. >5 en <10 maanden geteld is matig onderzocht.

Het *Punt Transect Tellingenproject (PTT)* is het oudste monitoringproject van SOVON en werd in 1978 in het leven geroepen omdat van veel, vooral algemeen voorkomende, wintervogels vrijwel niets bekend was over de aantalsontwikkelingen binnen Nederland. De doelstellingen van het door SOVON en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) opgezette project waren (a) het volgen van de aantalsontwikkelingen van zoveel mogelijk soorten winter- en trekvogels door de jaren heen, zo mogelijk in relatie tot de achterliggende oorzaken en (b) het volgen van de veranderingen in de verspreiding van winter- en trekvogels. De uitvoering van het project is op alle punten gestandaardiseerd en houdt in dat waarnemers puntsgewijs op een vaste route gedurende een vaste tijd alle vogels tellen.

Als er minimaal 2 punten meerjarig zijn onderzocht is het kilometerhok matig onderzocht. In alle andere gevallen is het kilometerhok slecht onderzocht.

klasse	definitie
goed	watervogeltellingen gedurende meer dan 24 maanden in de afgelopen 5 jaar
redelijk	watervogeltellingen gedurende 11 tot 24 maanden in de afgelopen 5 jaar
matig	meerjarig PTT van minimaal 2 punten; of watervogeltellingen gedurende 5 – 10 maanden in de afgelopen 5 jaar
slecht	niet minimaal 2 punten meerjarig PTT; of watervogeltellingen gedurende minder dan 5 maanden in de afgelopen 5 jaar
niet	geen waarnemingen

Amfibieën (2000 – 2010)

Het aantal waarnemingen is in eerste instantiebepalend voor de onderzoekskwaliteit. Daarnaast worden er correcties toegepast op basis van de periode waarin de waarnemingen zijn gedaan en op basis van de aantallen soorten die wel of niet op de Rode Lijst staan.

klasse	definitie
goed	meetnetactiviteit in het kilometerhok; of meer dan 15 waarnemingen
redelijk	8 – 14 waarnemingen
matig	3 – 7 waarnemingen
slecht	1 – 2 waarnemingen
niet	geen waarnemingen

correctie 1

Voor elke soort zijn zogenaamde “vroeg” en “late” perioden van waarnemingen vastgesteld. Indien er in een kilometerhok meerdere waarnemingen uit de vroege en de late periode zijn gedaan, wordt een klasse hoger aan het kilometerhok gekoppeld.

waarneming van:	periode
een willekeurige salamander in de periode februari – april	vroeg
een Gewone pad, Heikikker of Bruine kikker in de periode februari – juni	vroeg
een willekeurige salamander in de periode mei – augustus	laat
een willekeurige pad of kikker in de periode mei – augustus NIET zijnde van de Gewone pad of Heikikker of Bruine kikker	laat

correctie 2

Bovenop de bovenstaande indeling en eerste correctie vindt nog een tweede correctie plaats als onderstaande geldt. Dit gebeurt alleen indien er sprake is van een exacte overeenkomst; is dat niet het geval dan vindt er geen verdere correctie plaats.

aantal Rode-Lijstsoorten	aantal soorten niet op de Rode Lijst	correctie
1 of meer	5 of meer	een klasse hoger
2 of meer	4	een klasse hoger
3 of meer	3	een klasse hoger
1 of meer	0	een klasse lager indien Matig, Redelijk of Goed onderzocht

Reptielen (2000 – 2010)

Het aantal waarnemingen is in eerste instantie bepalend voor de onderzoekskwaliteit. Daarnaast worden er correcties toegepast op basis van de periode waarin de waarnemingen zijn gedaan en op basis van de aantallen soorten die wel of niet op de Rode Lijst staan.

klasse	definitie
goed	meetnetactiviteit in het kilometerhok; of meer dan 8 waarnemingen
redelijk	4 – 7 waarnemingen
matig	2 – 3 waarnemingen
slecht	1 waarneming
niet	geen waarnemingen

correctie 1

Voor elke soort zijn zogenaamde “vroeg” en “late” perioden van waarnemingen vastgesteld. Indien er in een kilometerhok meerdere waarnemingen uit de vroeg en de late periode zijn gedaan, wordt een klasse hoger aan het kilometerhok gekoppeld.

waarneming in de maanden:	periode
februari - mei	vroeg
juni - augustus	laat

correctie 2

Bovenop de bovenstaande indeling en eerste correctie vindt nog een tweede correctie plaats als onderstaande geldt. Dit gebeurt alleen indien er sprake is van een exacte overeenkomst; is dat niet het geval dan vindt er geen verdere correctie plaats.

aantal Rode-Lijstsoorten	correctie (indien mogelijk)
als Gladde slang is gezien	een klasse hoger
als naast Gladde slang ook andere soort gezien	twee klassen hoger
als of Adder of Ringslang of Hazelworm of Muurhagedis gezien	eenklasse hoger

Vissen (2000 – 2010)

De inventarisatieactiviteit voor vissen is hoofdzakelijk gebaseerd op het aantal aangetroffen soorten en het aantal bezoeken per kilometerhok. In de goed onderzochte hokken wordt een goed beeld verwacht van de kwalitatieve samenstelling van de visfauna in de genoemde onderzoeksjaren. Aanvullingen op deze soortenlijst kunnen voornamelijk nog verwacht worden bij toepassing van andere vismethodieken en/of veranderende milieumomstandigheden of uitbreiding van verspreidingsgebieden van individuele soorten.

Van de redelijk onderzochte hokken wordt geen volledig beeld verwacht van de kwalitatieve samenstelling van de visfauna. Aanvullingen kunnen verwacht worden door meer veldwerk, toepassing van andere vismethodieken en/of veranderende milieumomstandigheden of uitbreiding van verspreidingsgebieden van individuele soorten. Slecht onderzocht zijn alle kilometerhokken die niet in een van beide bovengenoemde categorieën vallen.

De waarnemingen in het databestand van RAVON hebben hoofdzakelijk betrekking op vangsten met een steeknet. Elk vangstmiddel is echter selectief: het steeknet levert vooral veel jonge vis op en kleinere vissoorten. Juist veel van deze kleinere soorten vallen onder de Flora- en faunawet of de Habitatrichtlijn. Het schepnet is met name geschikt voor kwalitatieve bemonstering van kleinere watertypen als beken, sloten, weteringen en poelen. Voor meer kwantitatieve bemonsteringen worden doorgaans andere methodieken toegepast.

klasse	definitie
goed	10 of meer soorten
redelijk	5 – 9 soorten; of 3 – 4 soorten, waarbij verhouding "aantal waarnemingen:aantal soorten" 2 of groter
matig	3 – 4 soorten, waarbij verhouding "aantal waarnemingen:aantal soorten" kleiner dan 2
slecht	1 – 2 soorten
niet	geen waarnemingen

Dagvlinders (2000 – 2010)

Dagvlinders vliegen niet gedurende het gehele jaar. Sommige soorten vliegen in een generatie, die vaak niet meer dan vier tot zes weken als vlinder aanwezig is. De in het bestand opgeslagen waarnemingen zijn grotendeels gebaseerd op de waarnemingen van vlinders en slechts incidenteel op die van eitjes, rupsen of poppen. De momenten in een jaar dat in een kilometerhok naar vlinders is gekeken bepaalt dus de kans dat de aanwezige soorten allemaal gezien zijn. Voor de bepaling van de volledigheid van het onderzoek is dan ook gekeken naar de spreiding van de bezoeken over het seizoen in een kilometerhok waarbij aangenomen wordt dat in zeelei, laagveen- en rivierengebieden gemiddeld minder soorten worden vastgesteld. Voor elke periode in het jaar dat het zinvol is om naar vlinders te kijken wordt een puntenaantal toegekend. Hierbij wordt niet meer gekeken naar het aantal waarnemingen in die periode.

periode	week	punten
A 1 januari – 31 maart en/of 30 september – 31 december	1 – 13, 40 – 52	1
B 1 april – 12 mei	14 – 19	1
C 13 mei – 9 juni	20 – 23	3
D 10 juni – 7 juli	24 – 27	2
E 8 juli – 4 augustus	28 – 31	4
F 5 augustus – 29 september	32 – 39	2
G geen datum, wel jaar	0	1

klasse	definitie
goed	hogere zandgronden, duingebied en Zuid-Limburg: 10 of meer punten zeeklei, laagveen en rivierengebied: 8 of meer punten
redelijk	hogere zandgronden, duingebied en Zuid-Limburg: 5 – 9 punten zeeklei, laagveen en rivierengebied: 5 – 7 punten
matig	3 – 4 punten
slecht	1 – 2 punten
niet	0 punten

Nachtvlinders (micro's en macro's)

De groepen van macro- en micronachtvlinders zijn soortenrijke groepen. Uit ervaring is gebleken dat het niet makkelijk is om alle soorten die in een hok voorkomen binnen enkele bezoeken en met slechts enkele onderzoeksmethoden vast te stellen. Goed nachtvlinderonderzoek bestaat daardoor eigenlijk uit het veelvuldig bezoeken van een gebied gedurende vele jaren en in vele seizoenen met verschillende technieken (licht, stroopsmeren, zichtwaarnemingen, etc.). Pas dan kan er een completere indruk bestaan van het werkelijke aantal soorten dat er voor komt. Om een indicatie te hebben van de soortenrijkdom in een gebied is het noodzakelijk de kennis van de omliggende hokken te betrekken bij de bepaling voor een onderzoeksdekking. De nu gehanteerde methode gaat uit van de verhouding tussen het aantal waargenomen soorten en het aantal theoretisch waar te nemen soorten. Dit geschiedt voor beide soortgroepen apart. Dat moet ook wel, want het aantal waarnemers, het aantal soorten en het aantal waarnemingen per groep verschilt enorm.

Voor beide soortgroepen wordt per kilometerhok het aantal soorten bepaald dat er is vastgesteld en het aantal soorten dat er theoretisch zou kunnen voorkomen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de kennis over omliggende hokken. De verhouding van beide aantallen resulteert in het algemeen in een zeer laag getal, want vaak ligt het aantal waargenomen soorten enorm veel lager dan het aantal te verwachten soorten. De oorzaak is meestal dat er nog niet voldoende onderzoek is geweest in een gebied. De resulterende waarden worden nu verder geclassificeerd op basis van het oordeel van een expert.

klasse	definitie; percentage aangetroffen soorten van theoretisch totaal aantal
goed	21% – 100%
redelijk	7% - 20%
matig	4% - 6%
slecht	0% - 3%
niet	geen waarnemingen

Libellen (2000 – 2010)

Libellen vliegen niet gedurende het gehele jaar. De meeste soorten vliegen in een generatie, die vaak niet meer dan zes tot acht weken duurt. De waarnemingen zijn gebaseerd op de waarnemingen van libellen en slechts incidenteel op die van larven of larvenhuidjes. De momenten in een jaar dat in een kilometerhok naar libellen is gekeken bepaalt dus de kans dat de aanwezige soorten allemaal gezien zijn. Voor de bepaling van de volledigheid van het onderzoek is dan ook gekeken naar de hoeveelheid waarnemingen in een kilometerhok en het aantal maanden dat er waarnemingen zijn gedaan.

klasse	definitie
goed	waarnemingen uit meer dan 3 maanden; of meer dan 10 waarnemingen uit 2 of 3 maanden; of meer dan 25 waarnemingen uit minimaal 1 maand
redelijk	10 of minder waarnemingen uit 2 of 3 maanden; of minder dan 26 waarnemingen uit 1 maand
matig	10 of minder waarnemingen, waarbij de gezamenlijke set van waarnemingen uit maximaal 1 maand
slecht	n.v.t.
niet	geen waarnemingen

Sprinkhanen (2000 – 2010)

Bijna alle soorten sprinkhanen zijn in de nazomer aan te treffen. Het is daardoor mogelijk om tijdens twee bezoeken de sprinkhaanfauna van een gebied goed in kaart te brengen (onderzoeksintensiteit = goed). Als er slechts 1 bezoek aan een gebied is afgelegd kunnen er soorten zijn gemist (onderzoeksintensiteit = matig). De categorieën slecht en redelijk worden dus niet ingevuld.

klasse	definitie
goed	2 bezoeken aan het gebied gebracht
redelijk	n.v.t.
matig	1 bezoek aan het gebied gebracht
slecht	n.v.t.
niet	geen waarnemingen

Overige ongewervelden

Deze groep is een bundeling van zes verschillende soortgroepen met beleidsrelevante soorten (de Habitatrictlijn, de Flora- en faunawet en de Rode Lijst). Het gaat om: bijen, kevers, mieren, bloedzuigers en mollusken van de Habitatrictlijn. Omdat het groepen betreft met een ver uiteenlopende biologie en ecologie zijn de methoden en perioden van waarnemen en gegevens verzamelen niet eenduidig. Bovendien betreft het hier gepresenteerde bestand een opsomming van deze verschillende groepen. Daardoor kan een indicatie voor de bepaling van de volledigheid niet gegeven worden.

Zeeorganismen

De groep van zeeorganismen is erg divers. Voor deze soortgroep is nog geen systematiek uitgewerkt om onderzoeksvolledigheid te bepalen. Er zijn echter wel vaste duiklocaties langs de kust die frequent worden onderzocht door waarnemers van ANEMOON. Voor deze locaties wordt aangenomen dat ze goed zijn onderzocht.

klasse	definitie
goed	vaste duiklocaties ANEMOON
redelijk	n.v.t.
matig	n.v.t.
slecht	n.v.t.
niet	geen waarnemingen

tekstversie d.d. 24 augustus 2010

Bijlage 3: Fotobijlage veldbezoek

foto 01 noordzijde planlocatie

foto 02 overzicht planlocatie

foto 03 Greppel ten noorden planlocatie

foto 04 Molshopen op planlocatie

foto 05 Overzicht planlocatie